

คอลัมน์ "จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง"

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 25 สิงหาคม 2538

เวียดนามกับการไล่กวาดเศรษฐกิจไทย (2)

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์

การฟื้นฟูสัมพันธไมตรีระหว่างสหรัฐอเมริกากับเวียดนามมิได้เป็นเพียงหัวเลี้ยวหัวต่อของอนาคตเวียดนามเท่านั้น หากยังมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยด้วย

สุนทรภษาของประธานาธิบดีบิล คลินตัน เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2538 ประกาศสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนาม ทั้งนี้โดยอ้างเหตุผลว่า เวียดนามได้ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการค้นหาทหารอเมริกันที่สาบสูญระหว่างการทำสงครามอินโดจีน (Missing in Action - MiA) การฟื้นฟูสัมพันธไมตรีจะมีผลในการดึงเวียดนามเข้าสู่ชุมชนโลกเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุข ซึ่งยังประโยชน์ต่อเสถียรภาพทางการเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย นอกจากนี้ ก่อนที่การฟื้นฟูสัมพันธไมตรีจะเป็นไปอย่างเต็มรูป เวียดนามก็ต้องปรับตัวเข้าสู่ระเบียบโลก มิใช่เฉพาะแต่การเดินทางเศรษฐกิจเสรี หากยังรวมถึงการยอมรับสิทธิมนุษยชนและสิทธิพื้นฐานของแรงงานอีกด้วย ประธานาธิบดีคลินตันหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การฟื้นฟูสัมพันธไมตรีจะก่อคุณให้ประชาชนชาวเวียดนามมีเสรีภาพดุจเดียวกับที่เกิดขึ้นในอาณาจักรไซเวียตและยุโรปตะวันออก

ด้วยเหตุที่ประธานาธิบดีคลินตันมีชนกติดหลังในฐานะที่หลบเลี่ยงการถูกเกณฑ์ทหารเพื่อรบในอินโดจีนเมื่อสามทศวรรษที่แล้ว การฟื้นฟูสัมพันธไมตรีกับเวียดนามจึงเป็นไปด้วยความระมัดระวังยิ่ง ความเขื่องช้าในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตเกิดจากอาการเกร็งของประธานาธิบดีคลินตันนั่นเอง

ความพ่ายแพ้ของสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนามในฤดูใบไม้ผลิปี 2518 จนถึงขั้นต้องวิ่งหนีตุ๊ดซี่ออกจากประเทศนั้น ฝังรอยแค้นในหัวใจของประชาชนชาวอเมริกันจำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวทหารที่ตายและสูญหายในสงครามครั้งนั้น แรงต่อต้านจากทหารผ่านศึก และครอบครัวทหารเหล่านี้มีมากพอที่รัฐบาลอเมริกันชุดแล้วชุดเล่าต้องให้ความสำคัญ และนี่เองที่ทำให้การฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตเป็นไปด้วยความยากลำบาก

แต่เวียดนามก็มีส่วนโดดเดี่ยวตนเอง การบุกยึดกัมพูชาด้วยกำลังทหารในปี 2521 ด้วยเหตุที่เขมรแดงไม่ยอมสยบเป็นบริวาร ทำให้สหรัฐอเมริกา ร่วมกับสาธารณรัฐประชาชนจีนและกลุ่มประเทศอาเซียนโดดเดี่ยวเวียดนาม หากสหภาพโซเวียตสามารถอ้างฐานะผู้อุปถัมภ์

ต่อไปได้ เวียดนามอาจไม่รู้ลึกถึงความโดดเดี่ยวนัก แต่เป็นเพราะสหภาพโซเวียตปรับตัวสู่แนวทางเสรีนิยมด้วยนโยบายกลาสโนสต์ (Glasnost) และเปเรสตรอยก้า (Perestroika) ประกอบกับความอ่อนแอทางเศรษฐกิจทำให้สหภาพโซเวียตมีอาจเกือหนุนเวียดนามในทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ สถานการณ์ที่แปรเปลี่ยนไปเหล่านี้มีส่วนบีบบังคับให้เวียดนามต้องปรับตัวอย่างสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิรูปเศรษฐกิจหรือที่รู้จักกันในนามนโยบาย 'ดอยหมอย' (Doi Moi) ซึ่งเริ่มปรับตัวสู่แนวนโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยมนับแต่ปี 2532 เป็นต้นมา

แต่การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของเวียดนามเป็นไปอย่างเชื่องช้า ยิ่ง เนื่องจากมิได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศและมิได้มีการลงทุนจากต่างประเทศอย่างพอเพียง การณ์ทั้งหมดนี้ติดขัดด้วยเหตุที่ยังไม่มีการฟื้นฟูสัมพันธไมตรีกับสหรัฐอเมริกา

รัฐบาลอเมริกันชุดแล้วชุดเล่าได้ใช้ประเด็นการฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตเป็นเครื่องมือในการกดดันให้เวียดนามเข้าสู่ 'ระเบียบโลก' ในปี 2534 รัฐบาลยอร์จ บุช กำหนดเงื่อนไขให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา และให้ประชาชนชาวกัมพูชามีเสรีภาพในการกำหนดทางเลือกของตนเอง อีกทั้งกำหนดว่า เวียดนามจักต้องให้ความร่วมมือในการค้นหาทหารอเมริกันที่สูญหายในสงครามด้วย จึงจะพิจารณาสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต เวียดนามได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขทั้งสองนี้อย่างดียิ่ง บัดนี้ ไม่เพียงแต่จะไม่มีกองกำลังเวียดนามในกัมพูชาเท่านั้น หากทว่าประชาชนชาวกัมพูชายังสามารถปกครองตนเองอีกด้วย ส่วนในประเด็นการค้นหาทหารอเมริกันนั้นแล้ว ผู้นำรัฐบาลอเมริกันต่างก็ตระหนักถึงความร่วมมือที่ได้รับจากเวียดนาม

ในเดือนกุมภาพันธ์ 2537 รัฐบาลคลินตันยกเลิกประกาศห้ามชาวอเมริกันค้าขายกับเวียดนาม มาตรการดังกล่าวนี้มีมาแต่ปี 2507 เมื่อสงครามเวียดนามทวีความรุนแรง ความสัมพันธ์ ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศทั้งสองหยุดชะงักไปถึงสามทศวรรษ

ด้วยเหตุที่เวียดนามเป็นตลาดที่มีช่องโอกาสในการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้อีกมาก กลุ่มพ่อค่านายทุนอเมริกันจึงพยายามกดดันให้รัฐบาลอเมริกันคืนดีกับเวียดนาม หอการค้าอเมริกันในประเทศไทยยื่นข้อเรียกร้องนี้ต่อรัฐบาลอเมริกันตั้งแต่วันที่ 2531 ต่อมาในเดือนมกราคม 2537 กลุ่มธุรกิจอเมริกันหลายกลุ่มร่วมกันจัดตั้ง Coalition of U.S.-Vietnam Trade เพื่อลobbี้ให้รัฐบาลคลินตันฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนาม สื่อมวลชนในสหรัฐอเมริกาที่มีส่วนร่วมสร้างกระแสดังกล่าวนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์ *The New York Times* และ *The Washington Post* รวมตลอดจนสื่อมวลชนที่มีแนวความคิดเสรีนิยมอื่น ๆ

บรรยากาศทางการเมืองภายในสหรัฐอเมริกาเกื้อกูลต่อการฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนาม แม้จะมีการต่อต้านจากกลุ่มอนุรักษ์นิยม แต่รัฐบาลคลินตันก็ได้รับการหนุนช่วยจากทหารผ่านศึกที่มีความเห็นว่า ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับเวียดนามน่าจะยุติลงได้แล้ว นายทหารผ่านศึกเวียดนามอย่างน้อย 2 นายที่มีส่วนหนุนช่วยประธานาธิบดี คลินตันในเรื่องนี้ คนหนึ่งได้แก่ นายพลจอห์น เวสซี (John Vessey) อีกคนหนึ่งได้แก่ นายจอห์น แมกเคน (John McCain) วุฒิสมาชิกแห่งมลรัฐอริโซนา สังกัดพรรคริพับลิกัน

สถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศมีส่วนเร่งเร้าการฟื้นฟูสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศทั้งสองด้วย อาเซียนเตรียมรับเวียดนามเข้าเป็นภาคีในช่วงปลายเดือนกรกฎาคม 2538 ซึ่งจะตามมาด้วยการเป็นสมาชิกเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เมื่อสหรัฐอเมริกาไม่สามารถโดดเดี่ยวเวียดนามดังนโยบายที่เป็นมา การฟื้นฟูสัมพันธ์ไมตรีจึงเป็นทางออกที่เหมาะสม เพราะจะช่วยเกื้อกูลให้กลุ่มพ่อค้านายทุนอเมริกันเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในดินแดนที่มีประชากรกว่า 70 ล้านคน ซึ่งมากเป็นอันดับที่ 13 ของโลกอีกด้วย แม้ว่าประธานาธิบดีคลินตันจะระมัดระวังไม่กล่าวถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการฟื้นฟูสัมพันธ์ไมตรีก็ตาม

สัมพันธ์ภาพที่เลื่อมทราลงระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีน ก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลในการเร่งเร้าการฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสหรัฐอเมริกากับเวียดนาม ดังที่นายเฮนรี คิสซิงเจอร์ (Henry Kissinger) ผู้ทรงอิทธิพลในด้านการต่างประเทศของรัฐบาลอเมริกันหลายยุคสมัย เคยกล่าวไว้ว่า หากจะทำความศึกกับเวียดนามก็ต้องจับมือกับสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ถ้าต้องทำความศึกกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ก็ควรจะจับมือกับเวียดนาม ดูเหมือนว่า รัฐบาลคลินตันจะปฏิบัติตามคำแนะนำนี้อย่างดียิ่ง

เวียดนามหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การฟื้นฟูสัมพันธ์ไมตรีกับสหรัฐอเมริกาจะเกื้อกูลให้เวียดนามก้าวสู่ยุคแห่งความรุ่งโรจน์ทางเศรษฐกิจ อย่างน้อยที่สุดความช่วยเหลือจากต่างประเทศจะมีมากขึ้น การกู้เงินจากต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศ สะดวกขึ้น และท้ายที่สุด การลงทุนจากต่างประเทศจะเพิ่มพูนขึ้น

ผู้นำเวียดนามหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เวียดนามจะไล่กวาดล้างคอมมิวนิสต์ไทยได้ทัน แม้ความหวังนั้นแลดูห่างไกล แต่ก็มีเหตุผลน่าเชื่อว่า ระยะห่างระหว่างสังคมเศรษฐกิจประเทศทั้งสองนี้จะลดลง หากการลงทุนจากต่างประเทศมีปริมาณมากพอ ไม่เพียงแต่เศรษฐกิจเวียดนามจะทะยานขึ้นเท่านั้น หากทว่าเวียดนามยังได้ประโยชน์จากการถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างประเทศด้วย การลงทุนจากต่างประเทศมิได้นำมาซึ่งเครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิตสมัยใหม่เท่านั้น แต่ยังนำมาซึ่งเทคโนโลยีที่ฝังอยู่ในตัวเครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิตนั้นด้วย (embodied technology)

เวียดนามมีแรงงานราคาถูก จึงมีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (comparative advantage) ในการผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้น (labour-intensive production) ในขณะที่แรงงานราคาถูกกำลังหมดไปจากสังคมเศรษฐกิจไทย ภาคเศรษฐกิจที่ใช้แรงงานเข้มข้น โดยเฉพาะภาคเศรษฐกิจข้าว และอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น ดังเช่นอุตสาหกรรมสิ่งทอ จะเป็นภาคเศรษฐกิจที่เวียดนามสามารถไล่กวาดสังคมเศรษฐกิจไทย ยิ่งเมื่อมีการลงทุนใหม่ ซึ่งนำมาซึ่งโรงงานและเครื่องจักรที่ทันสมัยด้วยแล้ว ก็ยิ่งเป็นการเพิ่มความเร็วในการวิ่งไล่กวาดด้วย ในที่สุดแล้ว สังคมเศรษฐกิจไทยจะไม่สามารถดำรงโครงสร้างการผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้นต่อไปได้

กระนั้นก็ตาม ก่อนที่เวียดนามจะเร่งความเร็วในการวิ่งไล่กวาดสังคมเศรษฐกิจไทยได้ ก็ต้องพิตร่างกายให้แข็งแรงสมบูรณ์ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (infrastructure) เป็นเรื่องเร่งด่วน ไม่ว่าจะเป็นการประปา การไฟฟ้า ระบบโทรคมนาคม ถนน และทางหลวง ระบบการขนส่งทั้งทางบก เรือ และอากาศ การเปลี่ยนแปลงที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่า ก็คือ การตรากฎหมายเศรษฐกิจสมัยใหม่ การปรับปรุงระเบียบการบริหารรัฐกิจที่ล้าหลัง และการปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวง หากยังไม่มีเปลี่ยนแปลงในเรื่องเหล่านี้ ย่อมยากที่จะได้เห็นกองทัพนักลงทุนจากต่างประเทศ

ก่อนที่กองทัพนักลงทุนจะตบเท้าเข้าสู่เวียดนาม เวียดนามจักต้องสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกาชนิดเต็มรูป อุปสรรคในเรื่องนี้ยังไม่หมดไป ในเมื่อผู้นำพรรครีพับลิกันขัดขวางการสถาปนาความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ แต่อุปสรรคที่สำคัญยิ่งกว่าอยู่ที่รัฐบาลเวียดนามเอง ความสัมพันธ์ชนิดเต็มรูปจะยังมีไม่ได้ ตราบใดที่ยังคงมีการลิดรอนสิทธิมนุษยชนและสิทธิพื้นฐานของแรงงานในเวียดนาม และตราบเท่าที่เวียดนามยังมิได้ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างเต็มที่ ปมเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้เวียดนามสามารถโลดแล่นในสังคมโลกต่อไปได้ อยู่ที่การได้รับการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง (Most-favoured Nation) จากนานาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศมหาอำนาจ และการเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) มิฉะนั้นสินค้าเวียดนามจะมิได้รับการปฏิบัติเสมอด้วยสินค้าชาติอื่นๆในสังคมโลก แต่เวียดนามจะได้รับ MFN และเป็นสมาชิก WTO ได้ก็ต่อเมื่อเวียดนามปรับทิศทางเศรษฐกิจสู่แนวทางเสรีนิยม ทั้งในด้านการผลิต การค้า และการเงินระหว่างประเทศ

บัดนี้ เวียดนามอยู่ ณ จุดปล่อยตัวในลู่วิ่งทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กว่าจะเริ่มวิ่งได้คงต้องกินเวลาอีกหลายปี การกล่าวถึงการเร่งความเร็วในการวิ่ง ยังเป็นเรื่องห่างไกลนัก

หมายเหตุ บทความตอนที่หนึ่งของบทความชื่อเดียวกันนี้ ตีพิมพ์ในผู้ จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 2 สิงหาคม 2534